

Szkoła Filmowa im. Krzysztofa Kieślowskiego
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
prof. dr. hab. Maciej Pieprzyca

Recenzja dorobku twórczego i artystycznego
oraz rozprawy doktorskiej Pana **mgr Grzegorza Jaroszuka** w
związku z wnioskiem Rady Wydziału Reżyserii Filmowej i
Telewizyjnej Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej,
Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi o nadanie
stopnia doktora w dziedzinie sztuk filmowych.

I.

Ocena dorobku twórczego i artystycznego kandydata

Dorobek twórczy i artystyczny Pana mgr Grzegorza Jaroszuka to rzadki przypadek spójnego gatunkowo i estetycznie artystycznego doświadczenia. To przykład konsekwentnego podążania własną artystyczną drogą, doskonalenia warsztatu oraz reżyserskiego stylu opowiadania w obrębie ulubionego gatunku filmowego.

Mgr Grzegorz Jaroszuk już podczas studiów w PWSFTViT w Łodzi zaczął kształtować własny filmowy głos i język opowiadania. Najlepszym przykładem tego jest jego film dyplomowy *OPOWIEŚCI Z CHŁODNI*. Prosta historia o miłości i samotności, opowiedziana w gatunku kina absurdu, zwiastowała bardzo oryginalny talent młodego twórcy. Ujęła widzów na całym świecie, zdobywając wiele nagród na międzynarodowych festiwalach filmowych, m.in.: w Locarno, Los Angeles, Poitiers, Monachium, Clermont-Ferrand, Brnie, Dreźnie czy Moskwie. Sukces filmu zachęcił kandydata do wytyczenia sobie twórczej drogi, oraz do konsekwentnego podążania nią i doskonalenia własnego stylu opowiadania.

Przykładem tego są jego kolejne dokonania - pełnometrażowy debiut fabularny *KEBAB I HOROSKOP* oraz kolejny film krótkometrażowy *MINE DE RIEN*. Oba filmy zrealizowane w gatunku kina absurdu i we własnym, bardzo charakterystycznym dla kandydata stylu. Nagradzane na wielu międzynarodowych festiwalach filmowych, w kraju i za granicą, m.in.: w Paryżu, Londynie, Rzymie czy na Krakowskim Festiwalu Filmowym. Również najnowsze dzieło kandydata, będący jeszcze przed premierą pełnometrażowy film *BLISCY*, jest przykładem podążania własną artystyczną drogą, zgodną z przyjętym przed laty manifestem twórczym.

Przy ocenie wartości dorobku kandydata liczą się nie tylko dotychczasowe dokonania, ale również doświadczenie twórcze przy realizacji dzieł będących przedmiotem przewodu doktorskiego, filmów pt. *KEBAB I HOROSKOP* oraz *BLISCY*.

KEBAB I HOROSKOP to pełnometrażowy debiut kandydata, zrealizowany w podobnej poetyce jak jego wcześniejsze filmy krótkometrażowe. Oczywiście, charakterystyczna estetyka i sposób opowiadania, który sprawdził się na gruncie filmu krótkometrażowego, nie koniecznie mógł zadziałać przy filmie fabularnym, rządzącym się zdecydowanie innymi prawami percepcji widza.

Fabularnie, *KEBAB I HOROSKOP*, to historia pracowników sklepu z dywanami, którego szef chce ratować go od bankructwa zatrudnia dwóch specjalistów od marketingu. Jak się okazuje, są oni oszustami, a ich działalność prowadzi sklep do niechybnej katastrofy. Od niezbyt skomplikowanej fabuły, ważniejsza dla kandydata jest strona formalna filmu. Ciekawy zabieg stanowi podzielenie całości na trzy części, w których każda ma innego bohatera i co za tym idzie opowiadana jest z innej perspektywy. Reżyser wykorzystując doświadczenia z krótkich filmów, bawi się konwencją absurdu, miesza tragizm z komedią, powołując do życia nieszablonowe postacie, zachowujące się często w dziwny sposób. Ten świat podkreślony został bardzo konsekwentnym sposobem kadrowania, opierającym się na zasadzie „zdystansowanej kamery”, będącej chłodnym obserwatorem wydarzeń, nie jej uczestnikiem. Imponująca jest precyzja z jaką film został wymyślony, konsekwentne budowanie absurdu, na wielu poziomach pracy nad światem wykreowanym w filmie.

Konstrukcja filmu, a przede wszystkim to „chłodne oko” w opowiadaniu, z pewnością wpływają na budowanie emocjonalnego dystansu widza do bohaterów i ich problemów. Nie umniejsza to jednak bardzo oryginalnej całości. Pozwalam sobie specjalnie zaakcentować ten watek, gdyż właśnie element – emocjonalnego zbliżenia się do bohatera, najbardziej ewoluował w drugim pełnometrażowym filmie reżysera *BLISCY*.

Fabularnym punktem wyjścia filmu *BLISCY* jest zniknięcie mamy głównego bohatera, która z niewiadomych przyczyn, nagle opuściła ich ojca. To wydarzenie stanowi pretekst do tego, by rodzina, po latach spotkała się i wyruszyła w podróż, tę zewnętrzną, prowadząc śledztwo w poszukiwaniu mamy, jak też tę wewnętrzną, związaną z ich wzajemnymi relacjami, i przyjrzeniem się swojemu życiu. Dramaturgicznie, plotowi tej historii bliżej jest do osnowy dramatu psychologicznego, niż komedii absurdu. Mgr Grzegorz Jaroszuk umiejętnie wykorzystuje konwencję dramatu psychologicznego, by naznaczyć go własnym stylem i połączyć z bliską mu estetyką opowiadania. Kreuje własny świat, momentami dziwny, wypełniony charakterystycznymi i nieszablonowymi postaciami. Świat, w którym pozornie niewiarygodne, absurdalne wydarzenia mieszają się z realizmem. Z tego ryzykownego mariażu mgr Grzegorz Jaroszuk wychodzi obronną ręką, a stworzony przez niego świat jest spójny i wiarygodny.

W sposobie opowiadania *BLISKICH* mamy do czynienia z jego charakterystycznym stylem. Jednak, jak wyjaśnia to w rozprawie doktorskiej, zdecydował się na diametralnie różną od dotychczasowej, zmianę w obrębie budowania emocjonalnego związku widza z bohaterem: „*W przypadku filmu Bliscy największym wyzwaniem było dla mnie opowiedzenie historii, która przynależeć będzie do kina absurdu, ale która będzie pozwalała widzowi na odczuwanie emocji oraz utożsamienie się z bohaterami, mimo, że to co robią i to jak wygląda ich życie raczej to utożsamianie się będzie utrudniało*”.

Moim zdaniem to niełatwe zadanie w pełni udało się kandydatowi – zbudował absurdalną rzeczywistość będącą lustrem, w którym mogą przejrzeć się główne postacie, gdzie możemy również my widzowie zobaczyć ich rozterki i problemy. A śledztwo w sprawie chcącej rządzić osiedlem mamy hazardzistki, prowadzi głównego bohatera do objawienia związanego z własnym życiem, do

samoświadomości i przyznania się do samotności i egzystencjalnej pustki. Zaś absurdalny pomysł mistyfikacji ojca, który po nagłej śmierci mamy, przy pomocy swoich pracowników, stwarza jej nową tożsamość – prowadzi do głębszej refleksji na temat człowieka. W wypadku *BLISKICH* do refleksji na temat istoty więzi rodzinnych. Najpełniej ilustrującym to przykładem jest przejmująca emocjonalnie scena, kiedy rodzeństwo obserwuje bliskość ojca wobec pracowników, czyli jego prawdziwej rodziny, widzi czułość jakiej nie znają i nie doświadczają w swoich relacjach z ojcem.

II.

Ocena rozprawy doktorskiej

Co nowego i oryginalnego wnosi do sztuki filmowej rozprawa doktorska Pana mgr Grzegorza Jaroszuka pt. „Budowanie postaci w kinie absurdu na przykładzie filmów *Kebab* i *Horoskop* oraz *Bliscy*?

Rozprawa doktorska Pana mgr Grzegorza Jaroszuka jest próbą opisanego świata na gruncie którego powstają jego dzieła, czyli doświadczenia absurdu. I chociaż autor we wstępie do rozprawy nadmienia, że wyżej wymieniona próba, sama w sobie ma znamiona absurdu, to napisana przez niego praca jest bardzo wnikliwym i wyczerpującym opracowaniem tematu, w którym udaje mu się opisać proces kreowania tego świata, na podstawie analizy filmów innych reżyserów oraz swoich własnych doświadczeń i dokonań.

Kandydat w swojej rozprawie skupia się na specyfice filmów gatunku kina absurdu, poddając wnikliwej analizie kilka jego najważniejszych aspektów. Praca jest dosyć obszerna i składa się z dziewięciu rozdziałów. W rozdziale pierwszym autor zajmuje się tragicznym doświadczeniem absurdu. Rozdział drugi poświęcony jest rewersowi zjawiska – czyli komicznemu doświadczeniu absurdu. W obu rozdziałach kandydat stara się dociec, gdzie leżą podwaliny kreowania specyficznych postaci, będących zazwyczaj nośnikami komiczno-tragicznych zachowań i motywów wykorzystywanych w świecie tych opowieści. Trzeci rozdział poddaje analizie filmy, które do budowania świata absurdu wykorzystują „przesunięcie znaczeń i akcentów”. To „przesunięcie” jest szczególnie ważne dla kandydata z punktu widzenia budowania własnego stylu opowiadania, co wyeksplikował w autoreferacie: „*Film i postaci wynikały z mojego przekonania o tym, że rzeczywistość, którą uważamy za normalną od popadnięcia w zupełny absurd dzieli zaledwie nieznaczne przesunięcie.*” W rozdziale czwartym pochyła się nad rolą mocno określonej konwencji, użytej w ten sposób, by dać widzom możliwość doświadczania absurdu. Rozdział piąty, to analiza sposobu przeprowadzenia widza przez doświadczenie absurdu, przez przewodnika - antybohatera, który obnaża go w życiu stykających się z nim ludzi. Rozdział szósty to opis możliwości budowania doświadczenia absurdu, poprzez mocument, czyli gatunek polegający na tym, że fikcyjna historia udaje film dokumentalny. W rozdziale ósmym autor zajmuje się zagadnieniem roli absurdu w filmach science fiction, dowodząc, że absurd jest często wykorzystywany w tym gatunku jako narzędzie, które pełni zasadniczą rolę w tworzeniu świata przedstawionego w filmie. Rozdział ósmy i dziewiąty poświęcone są opisowi narzędzi stosowanych przez autora, jako scenarzysty i reżysera jego dwóch pełnometrażowych filmów fabularnych *KEBAB I HOROSKOP* oraz *BLISCY*.

Magister Grzegorz Jaroszuk w swojej rozprawie, poddając analizie różne aspekty kina ulubionego przez siebie gatunku, w szczególności stara się uchwycić, to co jest czynnikiem uruchamiającym doświadczenie absurdu oraz jak owo doświadczenie przebiega. Jak wpływa ono na budowanie bohatera i świata w jakim się porusza i doświadcza. Jak nadmienia w swoim autoreferacie:

„Jaki kierunek rozważań wynika z moich osobistych zainteresowań i przekonania, że absurd jest z jednej strony bardzo ważnym elementem rzeczywistości, a z drugiej idealnym narzędziem żeby tę rzeczywistość próbować analizować.”

Rozprawę Kandydata można podzielić na dwie części. W pierwszej części (rozdziałach 1-7) analizuje ścieżki myślenia artystycznego w ulubionym gatunku. Traktując go jako fundament swojego indywidualnego myślenia artystycznego. W drugiej części (rozdziały 8-9), nie porzucając wątków estetycznych i epistemologicznych, autor odwołuje się bezpośrednio do swojego doświadczenia w realizacji dzieł będących przedmiotem przewodu doktorskiego. Refleksja ta ma „odsłonić” to, co zakryte w procesie twórczym, co wyznacza jego horyzonty i możliwości. Analiza procesu dochodzenia do konkretnych rozwiązań, przyjmowania kryteriów kształtowania indywidualnego ducha twórczego oraz spójność merytorycznych i estetycznych fundamentów w tworzeniu swoich dzieł filmowych.

To co uderza w lekturze rozprawy doktorskiej mgr Grzegorza Jaroszuka, to bardzo osobisty ton jego rozwiązań. Kandydat dzieli się refleksjami na temat świata, któremu poświęcił swoje artystyczne życie, na gruncie którego wykreował własne wizje, przełożone później na pisane przez siebie scenariusze i reżyserowane filmy. Zarówno te filmy, które już powstały, jak też te które będzie realizował w przyszłości. Gdyż nie ulega dla mnie wątpliwości, że mgr Grzegorz Jaroszuk konsekwentnie będzie podążał własną artystyczną drogą przez świat, który opisał w swojej rozprawie doktorskiej.

KONKLUZJA

Rozprawa doktorska Pana Mgr Grzegorza Jaroszuka stanowi opis dzieła i prezentuje oryginalne rozwiązanie problemu artystycznego. Kandydat posiada umiejętności prowadzenia samodzielnej pracy artystycznej, wykazuje się ogólną wiedzą teoretyczną oraz opanowaniem warsztatu pojęciowego, który znajduje zastosowanie w opisie i analizie zjawisk twórczych w dziedzinie sztuk filmowych. Dorobek twórczy i artystyczny oraz dzieło spełniają kryteria określone w art. 13 ust. 1 ustawy o stopniach naukowych oraz stopniach i tytułach w zakresie sztuki.

Niniejszym popieram wniosek Rady Wydziału Reżyserii Filmowej i Telewizyjnej Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi o nadanie Panu mgr Grzegorzowi Jaroszukowi stopnia doktora w dziedzinie sztuk filmowych.

Prof. dr hab. Maciej Pieprzyca

*Szkoła Filmowa im. Krzysztofa Kieślowskiego
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*

Maciej Pieprzyca